

години процес на правене на зурни според собствения опит. Свирачите му носят материал – трупче от орех или череша, по-рядко кайсия (“тя е малко дефицитна”) и размерите на желаната от тях зурна. Той стругова трупчето до формата на корпуса и прави *башлъка*, също от орех или череша. Работи с “дърводелски струг от старите модели”. След това ръчно, търкайки с шкурка, изглажда корпуса. Не от всяко дърво става свирка. Често материалът не е достатъчно сух или не е съхраняван добре и дървото се пука; “често е и червясало”. Поръчките са малко – по 10-15 на година. Правил е и зурни за Турция, Гърция и Югославия, по поръчка на наши зурнаджии, които ги продавали там. Турските били по-малки, с друга форма – “рупора е уширен при тех”. За Югославия е правил по-дълги, около 550 мм. Най-много поръчки има за местни, петрички зурни – на дължина между 380 и 450 мм. [К.Б., с. 1-8].

Теренни материали и публикации сочат, че някога зурните са се изработвали ръчно, “с примитивни стругарски инструменти” – дървена стяга, обикновени свредла (*бургии*), стругове, задвижвани с крак или на ръка. През последните десетилетия зурните се обработват с електрически стругове. Този първи етап на груба обработка е дело на майстори, докато вторият етап – оформяне на цевта, пробиване на пръстови отвори, оглаждане и импрегниране на зурната, както и правенето на *калем* и *писка*, са работа на някои от свирачите зурнаджии. Може да се предполага, че някога както употребата на зурната, така и правенето ѝ са били активни практики. Днес полетата на функциониране на зурната се променят и стесняват. Заедно с тях се свива и майсторенето на зурната като професионална практика. Сегашните майстори са все по-малко и правят зурни като хоби, защото не могат да се изхранват с това. Дали техните дядовци са можели – за това липсва достатъчно информация. Известно е все пак, че свиркарството е било “домашен занаят”, “сиромашки занаят”, който майсторите упражнявали без калфи и чираци, покрай друга главна професия [Качулев, 1956:218].

МУЗИКАЛНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ИНСТРУМЕНТА

/ТОНОВ ОБЕМ, ЗВУКОРЕД, ТЕХНИКА НА СВИРЕНЕ, АПЛИКАТУРА/

Музикалните възможности на зурната могат да се разкрият само в практиката. Свирачите твърдят, че те се проявяват в процеса на свирене: “Додек се не изфиминтира – една година променя гласа зурната. По-тежка е, по не отговара. Дори зурната ако е стара, това (*писката*, *канела* или *башлъка* – б.а.) ако е ново, пак трябва да се фиминтира, пак измъчва. Оти влиза в него топлата струя, излиза и нали изсъхва, навлажнява се. И вече се фиминтира и край, не променя гласа” [Д.К., 10/2001, с. 44]. “Зреенето” на зурната, наричано освен *фиминтиране* – *офрентиране* [А.К.Б., с. 13], *инфентиране* [И.А., с. 13] – е процес в който участва музикантът, с импрегниране, постоянно свирене, корекция на отворите, смяна на някои части на инструмента.

В задължителното разсвирване могат да се открият както тясно технологични свързани с въздействие върху дървото, така и по-широки културни аспекти. Свирачът вдъхва живот на дървото и от контакта с неговите устни, слюнка, дъх, ръце се ражда музиката. Този контакт се постига в процес, траещ дълго. В началото зурната “измъчва” музиканта. С много душа и труд той я обладава, покорява и очовечава. Така че на глед простото разсвирване на инструмента може да се разглежда като проекция на културен и дори демиургичен акт. При него природата се окултурява чрез хуманизирането ѝ, а от срещата на музиканта със свирката се ражда един нов – звучащ